

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนใต้*

The Factors Related to the Income of the Rubber Farmers in the Three Southern Border Provinces

เนตรวดี เพชรประดับ (Natewadee Petpradub)**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรชาวสวนยางพารา จำนวน 400 คน และสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามจังหวัด โดยใช้ประชากรซึ่งเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนสมาชิกของการยางแห่งประเทศไทยแต่ละจังหวัดเป็นฐานในการคำนวณขนาดตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้แทนของการยางแห่งประเทศไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ รายได้จากการทำสวนยางพารากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ย 1.88 (S.D = 0.28) อยู่ในระดับน้อย รายได้จากการทำสวนยางพารากับศักยภาพของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ย 2.06 (S.D = 0.52) อยู่ในระดับน้อย และรายได้จากการทำสวนยางพารากับทัศนคติของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ย 2.67 (S.D = 0.65) อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญ (p-value <0.001) พบว่า รายได้จากการทำสวนยางพาราไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร แต่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรของศักยภาพของเกษตรกร คือ การถือครองที่ดิน ปลูกสวนยางพารา จำนวนสวนยางพาราที่ถือครอง และจำนวนชั่วโมงต่อวันในการทำสวนยางพารา ได้ร้อยละ 10.30 ($R^2 = 0.103$) และมีความสัมพันธ์กับตัวแปรของทัศนคติของเกษตรกร คือ ด้านการตลาด ด้านเงินทุน และด้านความมั่นคง ได้ร้อยละ 4.80 ($R^2 = 0.048$) ดังนั้นรูปแบบการส่งเสริมปัจจัยเพื่อเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร เน้นการส่งเสริมการเกษตรแบบบูรณาการ โดยเฉพาะการส่งเสริมการเกษตรที่ยึดหลักตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ

* บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับการวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพิ่มขึ้น

** อาจารย์ ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

Lecturer, Faculty of Management science, Princess of Naradhiwas University.

e-mail :pimmada.kc@gmail.com, 088-7906381.

การพึ่งพาตนเอง ช่วยให้เกษตรกรลดการขายที่ดินทำกิน มีทักษะความรู้การลดต้นทุนการผลิตยาง รักษาคุณภาพยางอย่างมีจรรยาบรรณในอาชีพ และยกระดับตนเองเป็นธุรกิจการเกษตรในอนาคต

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้, เกษตรกรชาวสวนยางพารา, สามจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

The purposes of this study were to investigate the factors related to the income of the rubber farmers in the three Southern Border Provinces and to analyze the factors that contributed to the increase of incomes of the rubber farmers in the three Southern Border provinces. The sample groups selected for this study comprised of 400 rubber farmers in the three Southern Border Provinces by using stratified sampling method in each province. The populations were the rubber farmers who registered as a member of Rubber Authority of Thailand in the Three Southern Border Provinces. The quantitative data were collected through the interviews and analyzed through stepwise multiple regressions. Qualitative data were collected by using in-depth interview for the representatives of Rubber Authority of Thailand in the Three Southern Border Provinces.

The factors related to the income of rubber planters in the three southern border provinces are divided into 3 areas as follows; The income from rubber plantation and social and economic conditions of the farmers was at a low level, on average 1.8 (S.D = 0.28). The income from rubber plantation and the farmers' potential was at a low level, on average 2.06 (S.D = 0.52). The average income from rubber plantation and attitude of farmers was at moderate level, on average 2.67 (S.D = 0.65). The correlation results showed that the income from rubber plantation was not correlated with socioeconomic status of the rubber farmers. However, the income from rubber plantation was correlated with the variable of the farmers' potential. The numbers of rubber planting areas that farmers hold, the land tenure and the number of hours per day in the rubber plantation areas could explain the variance of income as 10.30 percent ($R^2 = 0.103$). The statistically significant correlation with the farmers' attitude was marketing, capital and security ($p\text{-value} < 0.001$). The variance of income can be explained by 4.80 percent ($R^2 = 0.048$). Therefore, the model for promoting the factors to increase income of the farmers was integrated agriculture, especially the agriculture based on the theory of Self-Reliance which could help the farmers earn knowledge and reduce the cost of producing rubber. The farmers can maintain the quality of rubber professionally. The increase of income could help farmers avoid having to sell their own land and be able to run agricultural business by themselves in the future.

Keywords: relationships, factors affecting income, the rubber farmers, the Three Southern Border Provinces.

บทนำ

ยางพาราและผลิตผลจากยางพารามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศและประชาคมโลกเป็นอย่างมาก การปฏิรูประบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับยางพารา การวิจัยและพัฒนาการรักษาเสถียรภาพ ราคายางพารา การดำเนินธุรกิจ และการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมและยั่งยืนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพาราและผู้ประกอบกิจการยาง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งยุทธศาสตร์ของการยางแห่งประเทศไทยเรื่องการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน เน้นการส่งเสริมเกษตรกรชาวสวนยางให้มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างประโยชน์และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนและสังคม (การยางแห่งประเทศไทย, 2560) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล มีเป้าหมายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เรื่องความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การประกอบอาชีพและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 40 มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 15 ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เน้นภาคการเกษตรให้เกษตรกรมั่งคั่งและให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้ เศรษฐกิจสามจังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตรเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสวนยาง นับเป็นรายได้หลักของเกษตรกรในพื้นที่ เมื่อสภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคมเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยาง ทำให้ขาดหลักประกันด้านอาชีพและรายได้ที่มั่นคง รวมถึงความรู้ความสามารถในการทำสวนยางเป็นเพียงความรู้พื้นฐาน ขาดวิทยาการ และเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะสานต่อภาคเกษตรอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รายได้จากการทำสวนยางลดลง คราวเรือนเกษตรกรไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เกษตรกรชาวสวนยางบางรายเริ่มลดขนาดที่ดินทำกิน และนำไปแปลงสินทรัพย์เป็นทุน สำหรับนำมาใช้ในครอบครัว ดังนั้น การส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในส่วนรายได้ของเกษตรกรอย่างมาก สอดคล้องกับนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และคณะ (2554) ที่รายงานว่าการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา โดยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจการดำเนินการผลิตจากผลการพัฒนาความรู้ผสมผสานกับภูมิปัญญาของตนเองที่ชาญฉลาด ความสมดุลกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และต้นทุนของการผลิต รวมทั้งเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร เกิดการพัฒนาความรู้นำไปสู่การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร และสามารถสร้างรายได้ ก่อให้เกิดการพัฒนาสภาวะเศรษฐกิจของเกษตรกรและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรมีสภาพความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน อยู่ดีกินดี และมีความสุขในสภาวะแวดล้อมที่ดี

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลรายงานการวิจัย และบทความทางวิชาการ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราไว้หลายปัจจัย ซึ่ง สิริมา แท่นนิล และปราโมทย์ ประจนปัจจนึก (2557) กล่าวว่า จำนวนการถือครองที่ดินนับเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรที่ส่งผลต่อรายได้ต่อเนื่องจากการทำการเกษตร เช่นเดียวกับ ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์, กัญญาภัทร เพชรร่วง และ สุรสิทธิ์ ยันตะบุตร (2560) ซึ่งกล่าวว่า การมีที่ดินเป็นของตนเอง ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกและตัดสินใจเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ ได้อย่างอิสระ โดยปราศจากข้อจำกัด และแรงกดดันจากเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นผู้มีอำนาจต่อรอง และส่งผลโดยตรงต่อรายได้ของเกษตรกร รวมถึงพฤติกรรมการผลิตยาง เป็นอีกปัจจัยที่สามารถส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร กล่าวคือ การเพิ่มจำนวนวันที่กรีดยาง หรือเพิ่มประสิทธิภาพในการกรีดยางให้สูงขึ้น ทำให้ได้ปริมาณผลผลิตมากขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้น (อัครพร ทรปุ่น, 2555) นอกจากนี้ปัจจัยด้านการตลาด หรือกลไกตลาดรับซื้อยาง ซึ่งเดิมเกษตรกรจะนำผลผลิตยางพาราที่ได้ออกไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นด้วยตนเอง เนื่องจากเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว แม้ว่าผลผลิตที่จำหน่ายจะได้รับค่าตอบแทนในราคาต่ำกว่าราคากลางก็ตาม แต่หากสามารถส่งเสริมเกษตรกรให้จำหน่ายผลผลิตแบบรวมกลุ่มยังแหล่งรับซื้อที่ได้มาตรฐาน หรือผ่านตลาดประมูล เมื่อทราบราคาประมูลแน่ชัดแล้วก็จะทำการชั่งน้ำหนัก และจ่ายค่าตอบแทนให้กับเกษตรกรผู้นำมาจำหน่ายในกลุ่มสมาชิก ภายใต้การควบคุมดูแลของการยางแห่งประเทศไทย (สุภาภรณ์ พวงชมพู, 2555) สำหรับการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ นั้น สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, พลากร สัตย์เชื้อ และ อริศรา ร่มเย็น (2557) กล่าวว่า รัฐต้องมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อขับเคลื่อน ให้การเพิ่มพื้นที่การปลูกพืชร่วมยางมีโอกาสเป็นจริง เช่น ต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชร่วมยางให้เป็นรูปธรรม ต้องจัดสรรงบประมาณขยายพื้นที่การปลูกพืชร่วมยาง และต้องจัดให้มีการจัดการความรู้ด้านพืชร่วมยาง เพื่อเพิ่มโอกาสให้กับเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง และปัจจัยด้านความมั่นคง เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความมั่นคง จากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า รายได้ต่อวันจากการจำหน่ายผลผลิตยางพาราลดลงร้อยละ 20.5 ของรายได้ก่อนเกิดสถานการณ์ความไม่สงบ (ชุตตา แก้วละเอียด, 2551) ทางด้านเงินทุนและความเพียงพอของเงินทุนในการทำสวนยาง โดยสุภาวดี โพธิยะราช (2547) ได้ศึกษาโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงให้แก่เกษตรกร กล่าวว่า ผลตอบแทนในการทำสวนยาง ช่วงอายุ 8 – 10 ปี, 11 – 14 ปี, 15 – 21 ปี, และ 21 ปีขึ้นไป ให้ผลตอบแทนทางการเงินระยะเวลาเพาะปลูก 25 ปี ดังนี้ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 560,230.83 บาท อัตราส่วนมูลค่าปัจจุบันของผลได้กับมูลค่าปัจจุบันของต้นทุน (B/C) เท่ากับ 2.09 ที่อัตราคิดลดร้อยละ 7 และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (IRR) ร้อยละ 16.76 ดังนั้น การประเมินค่าทางการเงินผลที่ได้ ถือว่าเป็นโครงการที่คุ้มค่าในการลงทุน รัฐควรสนับสนุนเงินลงทุนในการปลูกยางพารา โดยสามารถแบ่งการสนับสนุนให้เหมาะสมเป็นไปตามช่วงอายุของยางพารา และสนับสนุนเป็นเงินลงทุน ปูย ความรู้ด้านการผลิต สินเชื่อ และด้านการตลาด เพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงของเกษตรกร และวิธีการเลือกพันธุ์ยางที่ใช้ในการปลูกยางพาราเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งทำให้ได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพและมีราคาขายที่ดี โดยการยางแห่งประเทศไทย (2554) ได้ศึกษาพันธุ์ยางที่มีวิธีการปลูกสร้างแปลงกิ่งตางาย ด้วยต้นยางชำถุง คือ ต้นตอตาที่นำมาเลี้ยงไว้ในถุงชำจนมีใบ 1-2 ฉัตร การปลูกยางด้วยยางชำถุง ควรปลูกในต้นฤดูฝน และจะนำปลูกลงแปลงได้ต้องเป็นต้นที่มีความสูง 1-2 ฉัตร และส่วนมากเป็นแบบ 1 ฉัตร ที่ให้พันธุ์ยางมีคุณภาพ และให้ผลผลิตของยางพาราโดยเฉลี่ยตลอดช่วงอายุของการปลูกยาง ประมาณ 280 – 300 กิโลกรัมต่อไร่

เกษตรกรจะมีรายได้ประมาณ 12,000 – 15,000 บาทต่อไร่ ถ้ามี 10 ไร่จะมีรายได้กว่า 100,000 บาท หมายความว่าผลผลิตเฉลี่ยตลอดช่วงเวลา 12 – 15 ปี จะมีรายได้ต่อเดือนไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท ซึ่งสามารถสร้างความมั่นคงให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างมาก ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นล้วนส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้เพื่อใช้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมรายได้ให้เพิ่มขึ้น เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีความมั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้
2. วิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพิ่มขึ้น

วิธีวิจัย

วิธีการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่ขึ้นทะเบียนกับการยางแห่งประเทศไทยจังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลาเท่านั้น และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้แทนของการยางแห่งประเทศไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่ขึ้นทะเบียนกับการยางแห่งประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 147,288 ราย ได้แก่ เกษตรกรชาวสวนยางจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา จำนวน 63,793 ราย 42,264 ราย และ 41,231 ราย ตามลำดับ (การยางแห่งประเทศไทย, 2560) คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อทำการสุ่มคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามจังหวัด (สุกัลยา พลเดช, 2555) โดยใช้จำนวนเกษตรกรชาวสวนยางแต่ละจังหวัดเป็นฐานในการคำนวณขนาดตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 400 ราย

ลำดับที่	จังหวัด	กลุ่มตัวอย่าง
1	จังหวัดนราธิวาส	216 ราย
2	จังหวัดปัตตานี	78 ราย
3	จังหวัดยะลา	142 ราย
รวม		400 ราย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้แทนของการยางแห่งประเทศไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ด้วยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลเกษตรกรชาวสวนยางทั้งสามจังหวัดชายแดนใต้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาสังเคราะห์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ซึ่งวิเคราะห์การถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านบริบทของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวคิดของสุปรีชา ชำนาญพุฒิพร, เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และบุญเลิศ ไพรินทร์ (2558) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยาง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลประเมินสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวคิดของสายัณห์ สดุดี และบัญชา สมบูรณ์สุข (2556) เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร โดยมีทั้งหมด 6 ตัวแปร ดังนี้ 1) เพศ 2) อายุ 3) การนับถือศาสนา 4) ระดับการศึกษา 5) อาชีพการทำสวนยางถือเป็นรายได้หลัก และ 6) ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันใด

ส่วนที่ 3 ข้อมูลประเมินศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวคิดของสายัณห์ สดุดี และบัญชา สมบูรณ์สุข (2556) เพื่อศึกษาศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนยางที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร โดยมีทั้งหมด 10 ตัวแปร ดังนี้ 1) ประสบการณ์ในการทำสวนยาง 2) การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง 3) จำนวนสวนยางที่ถือครอง 4) จำนวนชั่วโมงต่อวันในการทำสวนยาง 5) ประเภทของสวนยาง 6) ลักษณะของพันธุ์ยางที่มีอยู่ในสวนยาง 7) รูปแบบการปลูกยาง 8) ระยะการปลูกยาง 9) รูปแบบการขายผลผลิต และ 10) สถานที่จำหน่ายยาง

ส่วนที่ 4 ข้อมูลประเมินทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ตามแนวคิดของศุภรทิพย์ นิลาธิราช (2557) เพื่อศึกษาทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร โดยมีทั้งหมด 11 ตัวแปร ดังนี้ 1) ด้านการผลิต 2) ด้านการตลาด 3) ด้านราคา 4) ด้านต้นทุนการผลิต 5) ด้านเงินทุน 6) ด้านสภาพแวดล้อม 7) ด้านสนับสนุนจากภาครัฐ 8) ด้านการเมืองการปกครอง 9) ด้านเศรษฐกิจ 10) ด้านสังคม และ 11) ด้านความมั่นคง

โดยส่วนที่ 2 - 4 เลือกระดับคะแนนแบบ Likert Scale ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2554)

มีความคิดเห็นอย่างมากที่สุด	มีคะแนนเท่ากับ	5
มีความคิดเห็นอย่างมาก	มีคะแนนเท่ากับ	4
มีความคิดเห็นปานกลาง	มีคะแนนเท่ากับ	3
มีความคิดเห็นอย่างน้อย	มีคะแนนเท่ากับ	2
มีความคิดเห็นอย่างน้อยที่สุด	มีคะแนนเท่ากับ	1

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ห่าง 0.8 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด
ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะแบบปลายเปิด	

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (ประสพชัย พสุนนท์, 2558) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบปรับปรุงและแก้ไขข้อคำถาม เพื่อให้แบบสอบถามมีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และตรวจสอบความเที่ยงใช้วิธีการตรวจสอบความคล้อยภายในโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, L.J., 1990) ในแต่ละข้อคำถามมากกว่า 0.87 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Nunnally and Bernstein, 1994) จากแบบสอบถามที่ได้นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างมาแล้ว

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยประเด็นคำถามมาจากผลของการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สังเคราะห์จากการวิเคราะห์การถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และนำไปสำรวจความคิดเห็นจากผู้แทนของการยางแห่งประเทศไทยในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยนำแบบสอบถามลงพื้นที่ตามกำหนด โดยให้เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ทำแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด และในบางกรณีที่ไม่สามารถทำแบบสอบถามด้วยตนเองได้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามแทน ซึ่งทำให้ได้รับแบบสอบถามครบ และข้อมูลที่สมบูรณ์ จากนั้นประมวลผลแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และสรุปรูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประมวลผลและวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาเพื่อบรรยายลักษณะต่างๆของข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์เพื่อสร้างสมการถดถอย ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเลือกการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ซึ่งวิเคราะห์การถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติ
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยการคัดเลือกปัจจัยจากสมการถดถอยพหุคูณ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สำหรับเก็บ

ข้อมูลเชิงลึกจากผู้แทนของการยางแห่งประเทศไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพิ่มขึ้น

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 211 คน (ร้อยละ 52.6) มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 131 คน (ร้อยละ 32.8) นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 242 คน (ร้อยละ 60.5) ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน 218 คน (ร้อยละ 54.5) ทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก จำนวน 346 คน (ร้อยละ 86.5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 225 คน (ร้อยละ 56.3) มีประสบการณ์ในการทำสวนยาง 7 - 9 ปี จำนวน 260 คน (ร้อยละ 65.0) มีที่ดินถือครองของตนเอง จำนวน 279 คน (ร้อยละ 69.8) มีที่ดินน้อยกว่า 10 ไร่ จำนวน 231 คน (ร้อยละ 57.8) ปฏิบัติงาน 3 - 5 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 182 คน (ร้อยละ 45.5) ใช้ยางพันธุ์ RRIM 600 จำนวน 284 คน (ร้อยละ 71.0) ระยะห่างของการปลูกยางพารา 3x7 เมตร จำนวน 300 คน (ร้อยละ 75.0) ขายยางก้อนถ้วย จำนวน 308 คน (ร้อยละ 77.0) จำหน่ายให้ผู้รับซื้อรายย่อย จำนวน 364 คน (ร้อยละ 91.0) และเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 164 คน (ร้อยละ 41.0)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ รายได้จากการทำสวนยางกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร รายได้จากการทำสวนยางกับศักยภาพของเกษตรกร และรายได้จากการทำสวนยางกับทัศนคติของเกษตรกรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร สามารถแจกแจงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
เพศ	1.52	0.50	น้อยที่สุด
อายุ	3.79	1.09	มาก
การนับถือศาสนา	1.60	0.49	น้อยที่สุด
ระดับการศึกษา	1.91	1.33	น้อย
อาชีพทำสวนยางเป็นรายได้หลัก	1.13	0.34	น้อยที่สุด
เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบัน	1.31	0.47	น้อยที่สุด
รวม	1.88	0.28	น้อย

จากตารางที่ 2 ระดับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 1.88 (S.D = 0.28) อยู่ในระดับน้อย โดยรายชื่อเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย อายุ มีค่าเฉลี่ย 3.79 (S.D = 1.09) อยู่ในระดับมาก ระดับการศึกษา มีค่าเฉลี่ย 1.91 (S.D = 1.33)

อยู่ในระดับน้อย การนับถือศาสนา มีค่าเฉลี่ย 1.60 (S.D = 0.49) เพศ มีค่าเฉลี่ย 1.52 (S.D = 0.50) และท่านเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบัน มีค่าเฉลี่ย 1.31 (S.D = 0.47) อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ประสบการณ์ในการทำสวนยาง	4.13	1.20	มาก
การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง	1.87	1.37	น้อย
จำนวนสวนยางที่ถือครอง	1.67	1.23	น้อยที่สุด
จำนวนชั่วโมงต่อวันในการทำสวนยาง	1.86	1.20	น้อย
ประเภทของสวนยาง	1.21	0.93	น้อยที่สุด
ลักษณะของพันธุ์ยางในสวนยาง	2.15	1.02	น้อย
รูปแบบการปลูกยาง	3.14	1.28	ปานกลาง
ระยะการปลูกยาง	1.33	0.70	น้อยที่สุด
รูปแบบการจำหน่ายผลผลิต	1.88	0.49	น้อย
สถานที่จำหน่ายยาง	1.43	0.74	น้อยที่สุด
รวม	2.06	0.52	น้อย

จากตารางที่ 3 ระดับศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 2.06 (S.D = 0.52) อยู่ในระดับน้อย โดยรายชื่อเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วยประสบการณ์ในการทำสวนยาง มีค่าเฉลี่ย 4.13 (S.D = 1.20) อยู่ในระดับมาก รูปแบบการปลูกยาง มีค่าเฉลี่ย 3.14 (S.D = 1.28) อยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะของพันธุ์ยางในสวนยาง มีค่าเฉลี่ย 2.15 (S.D = 1.02) รูปแบบการจำหน่ายผลผลิต มีค่าเฉลี่ย 1.88 (S.D = 0.49) การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง มีค่าเฉลี่ย 1.87 (S.D = 1.37) และจำนวนชั่วโมงต่อวันในการทำสวนยาง มีค่าเฉลี่ย 1.86 (S.D = 1.20) อยู่ในระดับน้อย จำนวนสวนยางที่ถือครอง มีค่าเฉลี่ย 1.67 (S.D = 1.23) สถานที่จำหน่ายยาง มีค่าเฉลี่ย 1.43 (S.D = 0.74) ระยะการปลูกยาง มีค่าเฉลี่ย 1.33 (S.D = 0.70) และประเภทของสวนยาง มีค่าเฉลี่ย 1.21 (S.D = 0.93) อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ด้านการผลิต	3.04	1.03	ปานกลาง
ด้านการตลาด	3.17	0.91	ปานกลาง
ด้านราคา	2.51	0.92	น้อย
ต้นทุนการผลิต	2.47	0.97	น้อย
ด้านเงินทุน	2.69	0.68	น้อย
ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ	3.05	1.04	ปานกลาง
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	2.57	1.08	น้อย
ด้านการเมืองการปกครอง	2.77	1.10	ปานกลาง
ด้านเศรษฐกิจ	2.53	0.86	น้อย
ด้านสังคม	3.32	0.91	ปานกลาง
ด้านความมั่นคง	2.91	1.04	ปานกลาง
รวม	2.67	0.65	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 ระดับทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยรวม มีค่าเฉลี่ย 2.67 (S.D = 0.65) อยู่ในระดับปานกลาง โดยรายชื่อเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.32 (S.D = 0.91) ด้านการตลาด มีค่าเฉลี่ย 3.17 (S.D = 0.91) ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ย 3.05 (S.D = 1.04) ด้านการผลิต มีค่าเฉลี่ย 3.04 (S.D = 1.03) ด้านความมั่นคง มีค่าเฉลี่ย 2.91 (S.D = 1.04) และด้านการเมืองการปกครอง มีค่าเฉลี่ย 2.77 (S.D = 1.10) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านเงินทุน มีค่าเฉลี่ย 2.69 (S.D = 0.68) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีค่าเฉลี่ย 2.57 (S.D = 1.08) ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ย 2.53 (S.D = 0.86) ด้านราคา มีค่าเฉลี่ย 2.51 (S.D = 0.92) และต้นทุนการผลิต มีค่าเฉลี่ย 2.47 (S.D = 0.97) อยู่ในระดับน้อย

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) ของตัวแปร ได้ทำการพยากรณ์ความสัมพันธ์ไว้ 3 ประเด็น สามารถแจกแจงได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ของรายได้จากการทำสวนยางกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผลการวิเคราะห์รายได้จากการทำสวนยางไม่มีความสัมพันธ์ต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ของรายได้จากการทำสวนยางกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์)	b	Beta	t-value	p-value
เพศ	-0.167	-0.080	-1.583	0.114
อายุ	-0.024	-0.024	-0.463	0.644
การนับถือศาสนา	-0.059	-0.027	-0.526	0.599
ระดับการศึกษา	0.144	0.071	1.364	0.173
อาชีพการทำสวนยางถือเป็นรายได้หลัก	0.100	0.047	0.929	0.354
ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบัน		0.044	0.880	0.380
ค่าคงที่ (Constant)	1.653		3.729	0.000
R = 0.128 R ² = 0.016 F = 1.096 p-value <0.000				

*P < 0.01

ความสัมพันธ์ของรายได้จากการทำสวนยางกับศักยภาพของเกษตรกรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผลการวิเคราะห์รายได้จากการทำสวนยางมีความสัมพันธ์ต่อ การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง จำนวนสวนยางที่ถือครอง และจำนวนชั่วโมงต่อวันในการทำสวนยาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value<0.001) สามารถอธิบายการผันแปรของรายได้จากการทำสวนยางพารา ได้ร้อยละ 10.3 (R² = 0.103) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ของรายได้จากการทำสวนยางกับศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์)	b	Beta	t-value	p-value
การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง	0.168	0.220	4.622	0.000
จำนวนสวนยางที่ถือครอง	0.126	0.148	2.955	0.003
จำนวนชั่วโมงต่อวันในการทำสวนยาง	0.114	0.131	2.619	0.009
ค่าคงที่ (Constant)	0.879		7.231	0.000
R = 0.321 R ² = 0.103 F = 15.189 p-value <0.000				

* P < 0.01

ความสัมพันธ์ของรายได้จากการทำสวนยางกับทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผลการวิเคราะห์รายได้จากการทำสวนยางมีความสัมพันธ์ต่อ ด้านการตลาด ด้านเงินทุน และด้านความมั่นคง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value<0.001) สามารถอธิบายการผันแปรของรายได้จากการทำสวนยางพารา ได้ร้อยละ 4.8 (R² = 0.048) ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ของรายได้จากการทำสวนยางกับทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ตัวแปรอิสระ (ตัวพยากรณ์)	b	Beta	t-value	p-value
ด้านการตลาด	-0.147	-0.141	-2.668	0.008
ด้านเงินทุน	0.159	0.184	3.317	0.001
ด้านความมั่นคง	-0.127	-0.143	-2.593	0.010
ค่าคงที่ (Constant)	2.109		11.424	0.000
R = 0.219 R ² = 0.048 F = 6.619 p-value < 0.000				

* P < 0.01

3. ผลการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพิ่มขึ้น จากผลการสัมภาษณ์ผู้แทนของการยางแห่งประเทศไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สามารถแจกแจงได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) รูปแบบการส่งเสริมด้านศักยภาพของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ปัจจัยที่ควรส่งเสริม ได้แก่

(1.1) การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรมีสวนยางเป็นของตนเองโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 3 – 7 ไร่ แต่สภาพปัจจุบันมีหนี้สินกับสถาบันการเงิน หากรายได้จากการทำสวนยางพาราลดลง เกษตรกรมีความเสี่ยงในการขายที่ดินทำกิน ซึ่งโดยปกติแล้วรายได้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับราคาสวนยางของรูปแบบยาง ดังนั้นหากเกษตรกรมีความรู้ในกระบวนการผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายยาง และมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกผลิตรูปแบบยางที่ได้ราคาสวนยาง ส่งผลให้เศรษฐกิจในครัวเรือนของเกษตรกรมีทิศทางที่ดีขึ้น และสามารถรักษาที่ดินทำกินเป็นของตนเองได้

(1.2) การใช้ประโยชน์จากสวนยางที่ถือครอง จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า พื้นที่การเกษตร มีการจัดสรรเพื่อใช้ประโยชน์แตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกพืชร่วมยางคู่กันไป เช่น ไม้ผล ไม้ใช้สอย พืชสมุนไพร รวมถึงการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถจัดการดูแลรักษาพื้นที่ปลูกได้ในคราวเดียวกัน และควรจัดตั้งกลุ่มในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการผลิตและการจัดจำหน่าย

(1.3) จำนวนชั่วโมงและแรงงานในการทำสวนยาง จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมจำหน่ายผลผลิตในรูปของยางก้อนถ้วยมากกว่าการขายยางแผ่น เนื่องจากใช้เวลาผลิตน้อย ไม่ต้องเสียเวลาในการแปรรูปยางแผ่น และยังได้รับความสะดวกสบายในการจำหน่าย เนื่องจากผู้รับซื้อหรือผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปจะตั้งจุดรับซื้อในพื้นที่ใกล้กับแหล่งปลูก อีกทั้งปริมาณแรงงานที่ใช้กรีดยางต่อวันสวนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว เพราะเรื่องความปลอดภัยและช่วยลดภาระงานได้ รวมถึงเกษตรกรยังขาดความรู้และเทคโนโลยีเพื่อการผลิตด้านเกษตรอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน

(2) รูปแบบการส่งเสริมด้านทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ปัจจัยที่ควรส่งเสริม ได้แก่

(2.1) ด้านการตลาด จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า เกษตรกรยังคงผลิตตามความพอใจของตนเอง เช่น ยางกันถ้วย ซึ่งได้ผลผลิตเร็ว แรงงานน้อย ระยะเวลาสั้นและให้ผลตอบแทนรวดเร็ว ต่างกับการผลิตยางแผ่น ตามที่ตลาดต้องการ แม้ว่ามีผลตอบแทนที่สูงกว่าก็ตาม อีกทั้งเกษตรกรไม่นิยมนำผลผลิตยางของตนเองออกขายยังต่างประเทศ หรือแหล่งรับซื้ออื่นๆ ที่ให้ราคาดีกว่าแหล่งรับซื้อที่ตนเองคุ้นเคย ดังนั้นเกษตรกรควรรวมกลุ่มกันเพื่อนำผลผลิตยางจำหน่ายยังแหล่งรับซื้อ หรือตลาดที่ให้ราคาสูง และควรสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งจังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ใกล้ชายแดน เอื้อต่อการนำเข้า – ส่งออกยาง มีโอกาสเพิ่มช่องทางการจำหน่ายยางอีกช่องทางหนึ่ง เกษตรกรจึงจำเป็นต้องตื่นตัว และปรับทัศนคติของตนเองให้กล้าในการมองหาตลาดหรือแหล่งรับซื้ออื่นๆ ที่นอกเหนือจากที่ทำกันมา

(2.2) ด้านเงินทุน จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรค่อนข้างจำกัด และขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ของเงินทุน อีกทั้งเมื่อได้รับเงินทุนไม่สามารถบริหารจัดการเงินทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การลดต้นทุนการผลิตยาง โดยธรรมาภิบาลให้ใช้ปุ๋ยผสม อีกทั้งในการทำสวนยางหน่วยงานภาครัฐมีการจัดสรรงบประมาณในการดูแลทรัพยากรให้กับเกษตรกร และเกษตรกรเองเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีโอกาสได้รับสวัสดิการจากธนาคารฯ เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำที่จะนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียน และการลดต้นทุนที่ใช้ในการผลิต ซึ่งถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการเงินทุนที่ดีขึ้น

(2.3) ด้านความมั่นคง จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริม จัดสรรงบประมาณ ช่วยเหลือเกษตรกรตั้งแต่แผนงานการผลิต จนกระทั่งการจัดจำหน่าย เพื่อให้เกษตรกรได้รับโอกาสด้านความรู้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเทคโนโลยี ด้านจัดหาเงินทุน และด้านอื่นๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปได้ ดังนั้นเกษตรกรจำเป็นต้องปรับทัศนคติและเปิดรับความช่วยเหลือจากภาครัฐทุกด้าน โดยไม่มุ่งหวังเฉพาะด้านเงินทุนเพียงด้านเดียว

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่าสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยาง เนื่องจากปัจจัยด้านนี้ เป็นเพียงข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ไม่ใช่ตัวแปรที่มีความเด่นชัดที่จะส่งผลต่อรายได้ สอดคล้องกับ จตุพล ทองบุตร (2554) รายงานว่าเพศ อายุ ระดับการศึกษา และข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ไม่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร สำหรับปัจจัยด้านศักยภาพของเกษตรกร พบว่า รายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางมีความสัมพันธ์กับศักยภาพ 3 ประเด็น ประกอบด้วย การถือครองที่ดินปลูกสวนยาง การใช้ประโยชน์จากสวนยางที่ถือครอง และจำนวนชั่วโมงต่อวันและแรงงานในการทำสวนยาง สอดคล้องกับรัฐพงษ์ จันทกานารักษ์, ศุภพร ไทยภักดี และ พันธจิตรต์ สีเหนียง (2558) รายงานว่า จำนวนพื้นที่เพื่อการเกษตร เป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อรายได้และการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกร เช่นเดียวกับ สิริมา แท่นนิล และปราโมทย์ ประจนปัจจนึก (2557) ที่กล่าวว่า จำนวนการถือครองที่ดินถือเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรที่ส่งผลต่อรายได้ต่อเนื่องจากการทำสวนการเกษตร และรายงานวิจัยของวิไลวัลย์ แก้วตาทิพย์ (2557) ที่ศึกษา

ปัญหาของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ขนาดพื้นที่สวนยางที่รับผิดชอบดูแลต่างกันมีปัญหาด้านเศรษฐกิจแตกต่างกัน กล่าวคือ เกษตรกรที่มีขนาดที่ดินทำกินมากส่งผลต่อรายได้มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการที่เกษตรกรชาวสวนยางมีจำนวนพื้นที่สวนยาง และมีที่ดินที่ตนเป็นเจ้าของมากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกและสามารถตัดสินใจเพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆได้ โดยไม่ต้องลำบากในข้อจำกัดของการมีจำนวนพื้นที่ที่น้อย หรือข้อจำกัดการตัดสินใจว่าต้องพึ่งพาเจ้าของที่ดินในการเช่าที่ดิน และต้องตกอยู่ในอำนาจการต่อรองของเจ้าของที่ดิน ส่งผลโดยตรงต่อรายได้ของเกษตรกร และประเด็นจำนวนชั่วโมงการทำงานมีความสอดคล้องกับหาญพล จันทรสูงเนิน (2554) ที่กล่าวว่า เวลาการทำงานของแรงงานในครัวเรือนขนาดใหญ่ใช้จำนวนเวลาในการปลูกสวนยางน้อยกว่า และนำเวลาที่เหลือสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ส่วนปัจจัยด้านทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า รายได้ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติใน 3 ประเด็น ประกอบด้วย ด้านการตลาด ด้านเงินทุน และด้านความมั่นคง กล่าวคือ ประเด็นด้านการตลาด ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการผลิตยางจำหน่าย และแหล่งจำหน่ายที่มีข้อจำกัดจากทัศนคติในเชิงลบของเกษตรกร และการผลิตที่มีแนวคิดตามความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก ทั้งนี้ หากมีการรวมกลุ่มในชุมชนจะสามารถต่อรองราคาจำหน่ายกับพ่อค้าคนกลางได้ รวมถึงการนำผลผลิตไปจำหน่ายโดยตรงกับหน่วยงานภาครัฐ จะทำให้มีโอกาสการเพิ่มขึ้นของรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ พวงชมพู (2555) ซึ่งกล่าวว่า การจำหน่ายยางแบบรวมกลุ่มผ่านตลาดประมูลท้องถิ่น ซึ่งผู้ผลิตจะนำยางมาจำหน่าย ณ จุดรวมยางเพื่อรอการประมูล หลังจากนั้นวันถัดมาจะทำการชั่งน้ำหนักและจ่ายค่าตอบแทนให้กับเกษตรกรผู้นำมาจำหน่ายในกลุ่มสมาชิก โดยมีการยางแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแล และจำหน่ายผ่านตลาดท้องถิ่น ด้วยเหตุผลที่ว่าเกษตรกรมีความต้องการใช้เงินอย่างเร่งด่วน จึงนำผลผลิตยางที่ได้นำไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง จากข้อมูลข้างต้นจึงทำให้มีผู้สนใจปลูกยางเพิ่มขึ้น และได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตลาดเครือข่ายของตลาดกลางยาง เพื่อทำการรับซื้อผลผลิตในพื้นที่ที่มีความห่างไกลจากตลาดกลาง และความต้องการของเกษตรกรที่ประสงค์จะจำหน่ายให้ได้รับผลตอบแทนรวดเร็ว โดยยึดถือเพียงความสะดวกง่ายดาย จึงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุมพฏ สุขเกื้อ และ พชรินทร์ ศรีวรินทร์ (2558) เรื่องปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการตลาดกลางยางพาราของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายงานว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 58.33 ที่นำผลผลิตยางจำหน่าย ณ ตลาดกลาง และเมื่อพิจารณาเหตุผล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับแหล่งรับซื้ออื่นที่อยู่ใกล้บ้านหรือใกล้เคียงแหล่งผลิต และเหตุผลอื่นๆ เช่น ต้องการความสะดวก ได้รับเงินทันที ขาดความรู้ความเข้าใจในบริการของตลาด และผลผลิตยางที่จำหน่ายไม่มีคุณภาพ ทัศนคติด้านการตลาดเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ที่เกษตรกรควรได้รับอย่างยิ่ง สำหรับ ด้านเงินทุน เป็นทัศนคติที่เกิดจากความขาดความเข้าใจ ขาดความรู้และการนำเงินทุนที่ได้มาใช้ไม่คุ้มค่า ซึ่ง สมาน ศรีทองอินทร์, อรรวรรณ ศรีโสมพันธ์, กิตติ ศรีสะอาด และ นริศ สิ้นศิริ (2557) ได้กล่าวถึงโครงการลงทุนปลูกยางพาราให้ผลคุ้มค่าในการลงทุนว่า เกษตรกรรายย่อยที่เงินลงทุนจำกัด ควรคำนึงถึงแหล่งเงินทุนและศักยภาพในการลงทุนของตน และควรเลือกพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม เนื่องจากมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการผลิต และนำมาซึ่งผลตอบแทนที่จะได้รับ เช่นเดียวกับ สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, พลากร สัตย์ชื่อ และอริศรา รมเย็น (2557) เรื่องการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา พบว่า รัฐต้องมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อขับเคลื่อน ให้การเพิ่มพื้นที่การปลูก

ที่ช่วยขยายโอกาสเป็นจริง และเพิ่มโอกาสให้กับเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ หากสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรตามประเด็นดังกล่าวได้สำเร็จ นับเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร รวมถึงการพัฒนาในหลายๆ ด้าน นำไปสู่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ส่วนรูปแบบการส่งเสริมรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางที่สัมพันธ์ตามศักยภาพและทัศนคติของเกษตรกรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อลดการมีภาระหนี้สิน และลดความเสี่ยงในการขายที่ดินทำกิน โดยการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำวิทยาการและเทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการกระบวนการผลิต การสร้างความรู้ความเข้าใจถึงผลเสียของกิจกรรมการผลิตที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจของตนเอง และปลูกจิตสำนึกของการรักษาสภาพดินอันพึงได้รับ และความคุ้มค่าของการผลิตที่ตรงตามความต้องการของตลาด ดังนั้น เมื่อเกษตรกรมีความรู้ตั้งแต่กระบวนการเพาะปลูก การพัฒนาเทคโนโลยี จนกระทั่งถึงการได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และสามารถเลือกผลผลิตรูปแบบของยางที่ได้ราคาตลาด อีกทั้งรูปแบบดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมการมีพื้นที่ทำสวนยางร่วมกับเกษตรกรชนิดอื่น และการเลี้ยงสัตว์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัยของสวรรยา ธรรมอภิพล และนิเวศ สิทธิภักดี (2560) ที่กล่าวว่า รูปแบบการพึ่งพาตนเองแบบบูรณาการ โดยทำการเกษตรแบบผสมตามแนวทางของบรรพบุรุษ ได้แก่ การปลูกมังคุดกับทุเรียน เป็นต้น และการปรับเปลี่ยนด้านอาชีพในช่วงนอกฤดูกาลทำการเกษตร เช่น ขับรถรับส่งนักเรียน รับจ้างผ่าหมาก ทำไม้กวาด และสานใบจาก แต่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่เช่นเดิม และสอดคล้องกับแนวคิดของสมจิต โยธะคง (2553) ที่กล่าวว่า รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่ชัดเจนและที่นิยมใช้คือ รูปแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน การบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว การมีส่วนร่วม การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ซึ่งรูปแบบนี้ทำให้การผลิตภาคการเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอด/บริการข้อมูลข่าวสารเรื่องยาง จะทำให้เกษตรกรทราบข่าวสารภายในชุมชนได้รวดเร็ว นอกจากนี้ การส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางการบริหารจัดการเงินทุน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการผลิตยาง และการส่งเสริมการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิเช่น การผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และสารกำจัดศัตรูพืชแบบชีวภาพ เป็นต้น ทำให้สามารถลดต้นทุนในการผลิตได้อีกด้วย

ดังนั้น รูปแบบการส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เพิ่มขึ้น คือ รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรตามแนวคิดทฤษฎีการพึ่งพาตนเองใน 5 ด้าน (TERMs MODEL) รูปแบบการส่งเสริมนี้จะช่วยให้เกษตรกรชาวสวนยางพารามีความรู้ทางการเกษตร ลดการขายที่ดินทำกิน มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีทักษะความรู้การลดต้นทุนในการผลิตยางพารา รักษาคุณภาพของยางพาราโดยมีจรรยาบรรณในอาชีพ และยังสามารถยกระดับตนเองเป็นธุรกิจการเกษตรในอนาคต ซึ่งรูปแบบระบบการส่งเสริมเพื่อการพึ่งพาตนเอง เป็นการใช้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับส่งเสริมการเกษตรในสามจังหวัดชายแดนใต้ (จำนงค์ จุลเอียด, 2559) ควรดำเนินการส่งเสริมหรือเพิ่มกิจกรรม ได้แก่ ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเยาวชน ส่งเสริมให้ครบวงจรและเชื่อมโยงเครือข่าย การให้ความสำคัญของระบบสวนยางกับการพึ่งพาตนเองทางจิตใจ ความมั่นคงทางอาหาร ด้วยวิธีการส่งเสริมในระดับกลุ่มบุคคล มวลชน และบุคคล นอกจากนั้นการฝึกอบรม เยี่ยมเยียน การให้เกษตรกรมีส่วนร่วม กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากแปลงตัวอย่างใน

ท้องถิ่น และการรวบรวมผู้รู้ในภูมิสังคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการสร้างเครือข่ายในภาครัฐ ภาคเอกชน แกนนำ และเกษตรกรให้ครบวงจร หรือเรียกว่า การส่งเสริมการเกษตรแบบการบูรณาการ (integrated approach)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย พบประเด็นเพื่อการพิจารณานำไปสู่การปรับปรุงเพื่อให้เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ด้านการตลาดของเกษตรกรชาวสวนยาง ควรศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่ๆ รวมถึงนำเทคโนโลยีการแปรรูปยางให้มีลักษณะการใช้งานของยางที่หลากหลาย เพื่อความมั่นคงของเกษตรกรชาวสวนยาง
2. หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อเกษตรกรชาวสวนยาง ควรหารูปแบบการส่งเสริมที่เข้าถึงเกษตรกรชาวสวนยางเพื่อปรับทัศนคติให้เป็นบวก คำนึงถึงคุณภาพของยางเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการเพิ่มโอกาสในการยกระดับเกษตรกรชาวสวนยางสำหรับธุรกิจทางการเกษตร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์.ดร.โยธิน แสงวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.จำนงค์ จุลเอียด ที่ปรึกษางานวิจัย ผู้แทนจากการยางแห่งประเทศไทยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ที่สนับสนุนข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- Chansungnoen, H. (2011). *tonthun læ phalit phāp rængngān nai kān plūk yāngphārā nai chāngwat Surin*. [Cost and Productivity of Labor in Rubber – Plant in Surin Province]. (Independent Study of The Master's Project Economic of Human Development. Graduate School, Srinakharinwirot University).
- หาญพล จันทร์สูงเนิน. (2554). *ต้นทุนและผลิิตภาพแรงงานในการปลูกยางพาราในจังหวัดสุรินทร์*. (สารนิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนา มนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- Chanthakhananurak, R., Thaipakdee, S., & Seeniang, P. (2015). *patchai dān sēthakit khōng kasētrakōṅ kap kānphatthana kān kasē nai khēt patirūp thidin phūā kasētrakam tambon lam nāngroṅg 'amphoe nōn dindæng chāngwat burī ram*. [Economic Factors of Farmers Effecting on Agricultural Development in Land Reform Area: Lam Nang Rong Sub-district, Non Din Daeng District, Buriram Province]. *Veridian E-Journal, Humanities, Social Sciences and arts, Silpakorn University* 8, 3 (September – December 2015). : 1076 - 1088.
- รัฐพงษ์ จันทมนานุรักษ์, ศุภพร ไทยภักดี และ พันธจิตต์ สีเหนียง. (2558). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรกับการพัฒนาการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2558*.
- Charemjiratragul, S., Satsu, P., & Romyen, A. (2014). *kān wikhroṅ thāng sēthakit nai kān phoēm phūnthī sikhīeo hai rabop sūan yāngphārā*. [Economic Analysis of Increasing Green Space for Rubber Plantations]. (Complete Research Report of the Faculty of Economics. Prince of Songkla University).
- สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, พลากร สัตย์ซื่อ และ อริศรา ร่มเย็น (2557). *การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา*. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- Chumnanphuttiophon, S., Naressenie, K., & Pairindra, B. (2015). *prasitthiphon kānnam nayōbāi yāngphārā pai patibat khōng sathāban kasētrakōṅ yāngphārā nai chāngwat phāk tai tōṅ bon*. [The Effectiveness Of Rubber Policy Implementation Of Agricultural Rubber Institutions In The Upper Southern Provinces]. *Journal Of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University*. 9,2. (July – October 2015).

- สุปรีชา ชำนาญภูมิพร, เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และ บุญเลิศ ไพรินทร์. (2558). ประสิทธิภาพการนำนโยบายยางพาราไปปฏิบัติของสถาบันเกษตรกรยางพาราในจังหวัดภาคใต้ตอนบน. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2558.
- Jongwutiwes, N., Jitjarat, S., Wutthimete, Y., Sittipongpittaya, S., Tavichasri, S., Angkasit, P., ...keowan, b. (2011). *kān songsoēm kān kasēt phūā kānphatthana* . [Agricultural Extension for Development]. No 4. Sukhothai Thammathirat Open University.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, ศิริมา จิตต์จรัส, ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา, ศักดา ทวีขศรี, พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, ... บำเพ็ญ เขียวหวาน. (2554). *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. พิมพ์ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Jun-iad, J. (2016). *kān songsoēm lāe kānbōrīhān kān songsoēm kān kasēt*. [The Extension and management of agricultural extension]. No.1 Princess of Naradhiwas University Journal.
- จำนงค์ จุลเอียด. (2559). *การส่งเสริมและการบริหารการส่งเสริมการเกษตร*. พิมพ์ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.
- Kaewtathip, W.(2014). *panhā khōng kasētrakōn chāo sūan yāngphārā nai phūnthī sām chāngwat chāidāen tai*. [Rubber Farmers' Issues of Three Southern Border Provinces]. (Complete Research Report in Technology and Agriculture Sciences. Faculty of Science Technology and Agriculture Yala Rajabhat University).
- วิไลวัลย์ แก้วตาทิพย์. (2557). *ปัญหาของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้*. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการเกษตร. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).
- Khawla-ead, S.(2008). *phontōphāen thāng sēthakit khōng chāo sūan yāng kap hētkān khwām mai sangop nai sām chāngwat chāidāen phāk tai*. [Economic Returns of Rubber Farmers And Non-Peaceful Event in Three Southern Border Provinces]. Journal of Yala Rajabhat University. Vol.3 No.1 January - June 2008. : 68 – 79.
- ชูตา แก้วละเอียด. (2551). ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของชาวสวนยาง กับเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2551 หน้า 68 – 79.
- Laiprakobsup, T., Petchrourng, K. & Yuntabud, S.(2017). *kān thū khōng thidin rai nā sūan phasom lāe kān khaothung kān chuailūa khōng ratthabān : kōrānī suksā pīāpthiāp khōngkān lot tonthun kān phopluk khāo nai chāngwat sīsakēt Phra Nakhōn Sī Ayutthaya lāe Phatthalung*. [Land Ownership, Joint Plantation, and Access to Government's Assistance: Comparative Case Studies of Reduction of Rice Production Cost Program in Srisaket, Phra Na Khon Si Ayutthaya, and Phattalung]. The 8th Hatyai National and International Conference. June 22, 2017. Hatyai University.

ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์, กัญญาภัทร เพชรรวง, และ สุรสิทธิ์ ยันตะบุตร. (2560). การถือครองที่ดิน ไร่นา สวนผสมและการเข้าถึงการช่วยเหลือของรัฐบาล: กรณีศึกษาเปรียบเทียบโครงการลดต้นทุนการเพาะปลูกข้าวในจังหวัดศรีสะเกษ พระนครศรีอยุธยา และพัทลุง. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 8 วันที่ 22 มิถุนายน 2560 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Nilarak, S.(2014). khunnaphāp chīwit khoṅg kasētrakōṅ chāo sūan yāng phāinai khēt phūnthī chāngwat trat. [Quality of life Among para rubber farmers in Trat province]. (Master' Thesis in Public and Private Management Program. Graduate School of Public Administration, Burapha University).

ศุภรทิพย์ นิลารักษ์. (2557). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง ภายในเขตพื้นที่ จังหวัดตราด. (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา).

Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). phāen phatthana sēthakit lāe sangkhom hāeng chāt chabap thī sipsōṅ (2021 – 2017). [The National Economic and Social Development Plan (2021 – 2017)]. Retrieved April 1, 2018. From <http://www.nesdb.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564). ค้นเมื่อ 1 เมษายน 2561 จาก <http://www.nesdb.go.th>.

Pasunon, P.(2015). khwām thīangtrong khoṅg bāepsōphām samrap ngānwichai thāng sangkhommasāt. [Validity of Questionnaire for Social Science Research]. Journal of Socialsciences Srinakharinwirot University. Volume 18 January – December 2015.

ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 18 ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม 2558.

Photiyarach, S.(2004). kān wikhroṅ choēng sēthakit khoṅg nayōbāi phāk rat : kōrānī suksā khwāmpenpaidai nai kāngōṅ thun plūk yāngphārā phūā yok radap rāidai lāe khwāmmanhong hai kasētrakōṅ nai phūnthī phāk nūa khoṅg prathēt Thai. [Economic Analysis of Government Policy : A Case of Financial Feasibility Study of Investment in Para Rubber Plantation for Raising Farm Income and Farmers Security in Northern Region of Thailand]. (Complete Research Report of Sripatum University).

สุภาวดี โพธิยะราช. (2547). การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจของนโยบายภาครัฐ : กรณีศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงให้เกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม).

Pondet, S.(2012). nāothāng kān sumtuāyāng samrap hoṅg patibatkān . [Random Sampling Guidelines for Laboratory]. Department of Science Service, Ministry of Science and Technology. 60,190. September 2012.

- สุกัลยา พลเดช. (2555). แนวทางการสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) สำหรับห้องปฏิบัติการ. *วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ*. ปีที่ 60 ฉบับที่ 190 กันยายน 2555.
- Puangchomphoo, S.(2012). khōngkān konkai talāt yāngphārā nai phāk tawan'ōk chiāng nūā. [Market Mechanism of Para Rubber in Northeast Thailand]. (Complete Research Report in Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University).
- สุภาภรณ์ พวงชมพู. (2555). โครงการ“กลไกตลาดยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- Rhathachatranon, W.(2011). theknik wichai thāng sangkhommasāt. [Research Technical in Social Sciences]. Bangkok : Kasetsart University.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2554). *เทคนิควิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Rubber Authority of Thailand. (2011). rabop chatkān khwāmru kān yāng hāeng prathēt Thai. [Knowledge Management System of Rubber Authority of Thailand]. Retrieved July 29, 2018. from <http://km.rubber.co.th/index.php>.
- การยางแห่งประเทศไทย. (2554). *ระบบจัดการความรู้การยางแห่งประเทศไทย*. ค้นเมื่อ วันที่ 29 กรกฎาคม 2561. จาก <http://km.rubber.co.th/index.php>.
- Rubber Authority of Thailand. (2017). rāngān sathiti khōmūn kān khun thabīan kasētrakōn chāo sūan yāngphārā 2017. [Statistical Report of Rubber Plantation Registration 2017]. Rubber Authority of Thailand. Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- การยางแห่งประเทศไทย. (2560). *รายงานสถิติข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ปี 2560*. การยางแห่งประเทศไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Rubber Authority of Thailand. (2017). phāenkān damnoēn ngān dān kān sadaēng khwāmrapphitchōp tō sangkhom (CSR) 2018 – 2012. [Corporate Social Responsibility Plans of Rubber Authority of Thailand. (2018 - 2012)]. Rubber Authority of Thailand. Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- การยางแห่งประเทศไทย. (2560). *แผนการดำเนินงานด้านการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของ กยท. ประจำปี 2561 – 2565*. การยางแห่งประเทศไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Sdoodee, S. & Somboonsuke, B.(2013). phonkrathop khōng saphāwa lōk rōnthī mī tō kānphalit yāngphārā nai chāngwat song khla (raya thī sōng) : kōrānī suksā kān prap tuā khōng kasētrakōn chāo sūan yāng. [The Impact of Global Warming on Rubber Production in Songkhla Province (Phase II): Case Study of Rubber Smallholders' Adaptation]. (Complete Research Report in Department of Plant Science Faculty of Natural Resources. Prince of Songkla University).

- สายัณห์ สุดดี และ บัญชา สมบูรณ์สุข. (2556). *ผลกระทบของสภาวะโลกร้อนที่มีต่อการผลิตยางพาราในจังหวัดสงขลา (ระยะที่ 2) : กรณีศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยาง*. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ภาควิชาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่).
- Seesang, S.(2012). *naeokhit lae tritsati kan songsoem kan kaset kap kanboṛihan kan songsoem kan kaset*. [Concepts and Theories of Agricultural Extension and Agricultural Management]. The Office of the University Press Sukhothaihammathirat Open University.
- สุนันท์ สีสังข์. (2555). *แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตรกับการบริหารการส่งเสริมการเกษตร*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Sookgwa, J., & Sriwarin, P.(2015). *patchai thāngkān talāt thī mī phon tō kāntatsinchai chai boṛikan talāt klāng yāngphārā khōng kasētrakōṇ nai phāk tawan'ōk chiāng nuā*. [Marketing Factors Influencing Decision to Use Services at Central Rubber Market of Rubber Farmer in Northeast of Thailand]. (Complete Research Report of the Economic Research Group Rubber Research Institute).
- จุมพฏ สุขเกื้อ และ พชรินทร์ ศรีวารินทร์. (2558). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการตลาดกลางยางพาราของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (รายงานฉบับสมบูรณ์ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจสถาบันวิจัยยาง).
- Sritongin, S., Srisompun, O., Srisa-ard, K., & Sinsiri, N.(2014). *khwāmpenpaidai khōng khroṅkān longthun pluṅ yāngphārā nai chāngwat mahā sān khām*. [The feasibility study on the investment of Para-rubber plantation in Maha Sarakham province]. Khon Kaen Agriculture Journal (2014). Khon Kaen University.
- สมาน ศรีทองอินทร์, อรวรรณ ศรีโสมพันธ์, กิตติ ศรีสะอาด และ นริศ ลินศิริ. (2557). *ความเป็นไปได้ของ โครงการลงทุนปลูกยางพาราในจังหวัดมหาสารคาม. วารสารแก่นเกษตร 42 ฉบับพิเศษ 1 : (2557). มหาวิทยาลัยขอนแก่น*
- Tannin, S. & Prachonpachanuk, P.(2014). *kan prap tua khōng kasētrakōṇ chāk panhā kan pluṅ maphrāo nai khēt 'amphoe thap sakae chāngwat prachuāp khiri khan*. [The Adaptation to the Problems of Farmers Cultivating Coconut in Thap Sakae District, PrachuapKhiri Khan Province]. Journal of Social Sciences & Humanities. 40,1 (2014). : 114-127.
- สิริมา แท่นนิล และ ปราโมทย์ ประจนปัจจนึก. (2557). *การปรับตัวของเกษตรกรจากปัญหาการปลูกมะพร้าวในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 40 ฉบับที่ 1 หน้า 114 – 127.*

Thamma-apipon, S. & Sitthiphakdee, N.(2017). *kaṇ prap tuā khoṅg kasētrakōṅ suān mangkhut chāngwat ra nōṅg toṅ kaṇ plianplāng saphāp phūmī'ākāt kōraṇī suksā : chumchon bān bōkōkraī tambon nam chūt 'amphoe kra buri chāngwat ra nōṅg*. [The Adaptability Of The Mangosteen Farmers To Climate Change, Case Study : Bok-Krai Community, Tambon Nam-Jeut, Amphoe Kra-Buri, Ranong Province]. Veridian E-Journal, Humanities, Social Sciences and arts, Silpakorn University 10, 3 (September – December 2017). : 1350-1359.

สรวรรยา ธรรมอภิพล และ นิวัตร สิริภักดิ์. (2560). การปรับตัวของเกษตรกรสวนมังคุดจังหวัดระนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านบกกทราย ตำบลน้ำจืด อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2560*. หน้า 1,350 – 1,359.

Tongboot, C.(2012). *patchai thī mī phon toṅ kantsinchai plūk yāngphārā khoṅg kasētrakōṅ nai chāngwat sisakēt*. [Factors that have affected making a decision in growing agriculturists' rubber tree plants in Sisaket province]. *Sisaket Rajabhat University Journal*. 5,3 (September – December 2011). : 1 – 9.

จตุพล ทองบุตร. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางพาราของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2554* หน้า 1 - 19.

Tornpun, A.(2012). *phruttikam kaṇ patibat ngān khoṅg rāngngān khruārūān nai rabop kaṇphalit yāngphārā nai chāngwat song khla*. [Work Performance Behaviour of Household Labor in Rubber Production System in Songkla Province]. (Thesis of Arts in Human and Social Development, Prince of Songkla University).

อัคราพร ทรปุ่น. (2555). *พฤติกรรมการทำงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราในจังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

Yothakong, S.(2010). *rupbāp kaṇ songsoēm kaṇ kasē*. [Agricultural Extension Model]. Sukhothai Thammathirat Open University

สมจิต โยธะคง (2553). *รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร*. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาษาต่างประเทศ

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York : Harper Collins Publishers.

Nunnally, J.C & Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric Theory*. (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Yamane, T. (1973). *Statistics : An introductory analysis*. (3th ed.). Tokyo : Harper International Edition.